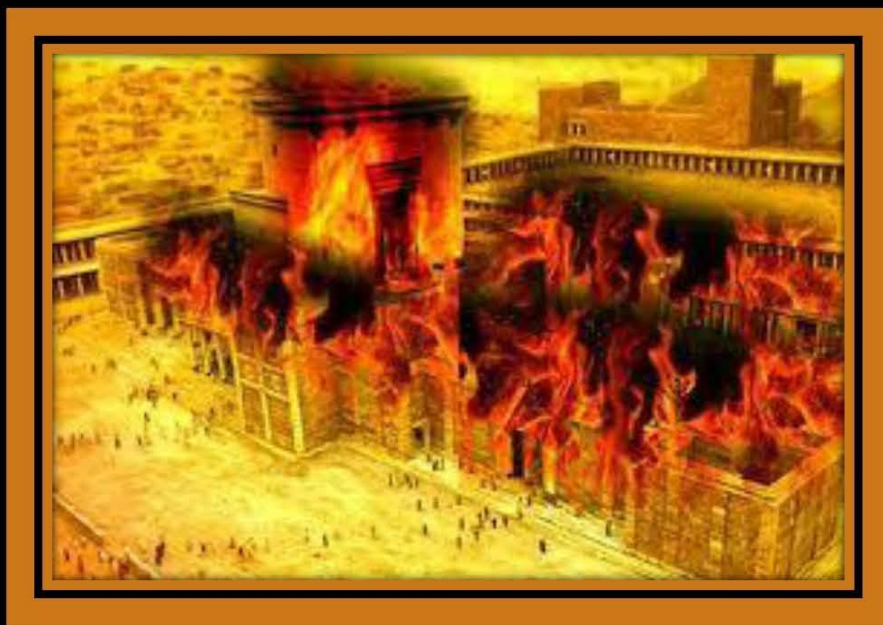

קזנטרם

בין הפיזרים

הרב נוסבךר - השע"ה

"בין המצרים"

כל רודפיה הישגוה בין המצרים:

בדרך דרש: כל רודף-י-ה כל מי שרוצה להשיג קשר עם הקב"ה ירדוף אחריו עכשו בימי בין המצרים.

שלא ילך יחידי:

בימי 'בין המצרים', נפסק בשולחן ערוך (או"ח סי' תקנ"א סי"ח): "צריך ליזהר מי"ז בתמוז עד ט' באב, שלא לילך יחידי מד' שעות עד ט' שעות, (דהיינו בזמן שהחמה בתגבורת). ולא יכו התלמידים בימים ההם" ע"כ. הרמז בדין זה: "שלא לילך יחידי!" - כי עיקר החורבן והגלות מחמת 'שנאת חינום' (יומא ט:), שהולך כל אחד 'יחידי' לעצמו, ואין מתחברים יחדיו באחדות ואהבת ישראל.

הנהגתו של החתם סופר בימי בין המצרים:

מרבן החתם סופר זצוק"ל היה נוהג בצעירותו, לצום בימי בין המצרים בכל שלושת השבועות, ורק בערב היה סועד את ליבו. לאחר שנחלש גופו, היה צם רק בתשעת הימים, מראש חודש אב עד תשעה באב. וכשהזקין ונחלש יותר, הקפיד לפחות שלא לאכול בשר ולא לשתות יין במשך כל ימי בין המצרים.

מותר להתרחץ?

כשהיו שואלים את הרב ש"ך מה לעשות שמזיעים קשה היום לא להתרחץ אמר להם אף פעם לא שמעתי מישהו שיושב שבעה על אביו שואל שאלות כאלה. הוסיף הרב פוגל ואמר: אני הייתי נוכח שמישהו שאל כך את הרב אלישיב ואמר בזמנו לפני חמישים שנה לא שאלו שאלות כאלו.

שידוך בימי בין המצרים:

בביתו של הרה"ק מטשעחוב זצוק"ל, נכדו של הדברי חיים זצוק"ל מצאנז, דברו נכבדות בבנו, עם בתו של אחד מגדולי רבני ארץ. כדרכם של שידוכים התגלגלו הדברים מצד אל צד והתארכו הימים, כשהגיעו לקראת גמר השידוך היה זה בימי 'בין המצרים'. נענה אותו רב ואמר: אם כבר בין כך התעכב הדבר עד עתה, אולי נמתין עד לאחר תשעה באב, כדי שלא לגמור השידוך בימי אבלות הללו של בין המצרים. אך מששמע זאת הרבי הקדוש הקפיד בדבר, ואמר: כיצד אין מתייראים מן השולחן ערוך? – הרי אין איסור כזה בשולחן ערוך, ואדרבה מפורש בשו"ע שמותר לגמור השידוך בימי בין המצרים! כיצד מוסיפים

איסור מחודש לדחות בשביל כך השידוך? כמו שנפסק להדיא באורח חיים (סי' תקנא, סוף ס"ב) שמותר לעשות האירוסין בימי בין המצרים ואפילו בתשעה באב עצמו מותר ליארס שלא יקדמנו אחר", עיין שם. ובנושאי כלים שם רק דנו הפוסקים בענין הסעודה בעת השידוכין ובעת האירוסין, עיין שם במגן אברהם (ס"ק י) ושאר פוסקים, ובמשנה ברורה (ס"ק יח) ושער הציון (ס"ק כו) עי"ש. ועל סיבה זו בלבד, שאין מתייראים.

גזלן!

מסופר על הסבא מסלובודקה שבפעם הראשונה שהגיע לכותל כולם ציפו שהוא יתפרץ בבכיות ולפלא הנה הוא עושה קריעה אמר כמה מזמורים והלך. שאלו אותו תלמידיו מה פשר העניין הזה אשר ראינו, ילמדנו רבינו, אמר להם הסבא פעם הייתה נערה אחת שהייתה מוכרת פירות ובא גנב וגנב לה מהסחורה, היא התחילה לצעוק גנב! גנב! והגנב נבהל מהצעקות ופחד שיתפסו אותו. מכיוון שהגנב פיקח היה, אף הוא התחיל לצעוק "גנב גנב!" וכך לא חשדו בו. המשיך הסבא ואמר: אם אני יבכה על חורבן הבית אני כמו אותו גנב, שהרי אני החרבתי את הבית במעשיי, שהרי כתוב כל דור שלא נבנה בימיו כאילו נחרב בימיו, אז איך אני יצעק ויבכה שהגניבה – החורבן אצלי, מה יש לבכות צריך לתקן את עצמי, ולהחזיר את הגזילה.

הגלות:

ואם יאמר אדם מי אני ומה אני ספון שאתפלל על הגלות ועל ירושלים? המפני תפילתי יכנסו הגלויות ותצמח הישועה? תשובתו בצידו כאותה ששנינו (סנהדרין לז.) לפיכך נברא האדם יחידי כדי שכל אחד יאמר בשבילי נברא העולם! וכבר נחת רוח הוא לפניו יתברך שיהיו בניו מבקשים ומתפללים על זאת ואף שלא תעשה בקשתם מפני שלא הגיע הזמן או מאיזה טעם שיהיה – הנה הם עשו את שלהם, והקדוש ברוך הוא שמח בזה... {מסילת ישרים פרק יט' עמ' קלג'}

אנחנו מוזרים:

שאל אחד את ר' חיים קנייסקי על מה שכתוב שו"ע שאסור להשאיר על השולחן סכין בזמן ברכת המזון שמא אדם ידקור את עצמו, מעולם לא שמענו אדם שעשה מעשה כזה, זו הלכה מאוד מוזרה, אמר לו רב חיים: אנחנו מוזרים ולא ההלכה פעם כל יהודי פשוט היה מבין את חומר ענין חורבן ומאבד עשתונותיו.

"תשעה באב"

סימן לקרבת ה':

ר' שמשון פינקוס זצ"ל כותב: מתי רואים באמת שאדם קרוב לשני, שהוא רוקד בחתונה ושמח? לא זו לא ראייה, אולי הוא שותה יין או סתם איזה אורח שטעה בכתובת, אבל כשהוא בוכה איתך ב"שבעה" סימן שהוא מאוד קרוב אליך. כנ"ל אנחנו כלפי ה' אם רוקדים ושמחים בסכות בשבועות ובפסח אין זה ראייה שאנחנו קרובים לה' יתברך אבל אם אנחנו בוכים **בתשעה באב** זה סימן גדול מאוד שאנחנו קרובים לה' יתברך.

בנין בית המקדש:

מרן החתם סופר היה אומר כל בכי פה זה אבן בבניין בית המקדש שם.

על מה אבדה הארץ:

כתוב שבית המקדש הראשון נחרב **בעבור ג' עבירות** (ע"ז, שפיכות דמים, וגילוי עריות) ובספר ירמיהו כתוב על מה נחרב בית המקדש הראשון? "על עזבם את תורת אשר נתתי לפניהם" (ירמיה ט יא) לכאורה סתירה?!

מתרץ האלשיך הקדוש על פי משל: היה מלך עשיר וחזק שהיה חובב ניגון וחיפש בכל ממלכתו את הטוב שבנגנים, ומצא כנר אחד שלא היה מי שישווה לו, המלך מאוד אהב את הניגונים של הכנר ובשל כך נתן לו גישה חופשית לכל הממלכה מלבד הכסף הרב שקיבל. יום אחד זחה עליו דעתו וכיון שאהב מאוד לשתות שותה את היין הישן של מרתף המלך והשתכר לגמרי... מתוך שכרותו זרק על המלך את הדלי זבל שהיה שם, מיד תפסו אותו השומרים ורצו להורגו במקום אבל המלך עצר בעדם, "**אנחנו נהרוג אותו ברבים - מורד במלכות! למען יראו וייראו!**"

הגיעו אלפי אנשים לראות את המחזה של ההוצאה להורג של אותו כנר שמרד במלכות, אבל תוך כדי כל ההכנות המלך התחיל להיזכר בניגונים הערבים של הכנר שהוא כל כך אהב, וחשב בליבו אם אני הורגו מי ינגן לי? הרי אין בכל ממלכתי כנר ברמה שלו, אמר המלך לעצמו אם אני הורגו הרי שהענשתי את עצמי, שווה לי להשאירו בחיים כדי שאשמע את ניגוני המתוקים, וכך ביטל את גזר דינו.

הכנר חזר לנגן למלך אבל לאחר שנים חלה במחלת הפרקינסון וידיו החלו לרעוד מתוקף המחלה, הדבר נשמע היטב בניגוניו - הכנר התחיל לזייף...

בו ביום המלך מיהר לארגן את הוצאתו להורג ברבים ושוב הגיעו אלפי אנשים לראות את המחזה, רק שהפעם תמהו האנשים מה קרה למלך שהורג את האיש הלז, מה עשה רע? שאלו אחד את השני ולא ידעו, שאלו את השרים וגם הם לא ידעו שאלו את הקרובים למלך גם הם לא ידעו עד שהמלך בעצמו אמר להם: "האמת היא שהוא היה צריך למות לפני שנים כשמרד במלכות אבל הניגון האהוב עלי הוא שהציל את נפשו, אך עכשו שגם לנגן לא יודע אין לי שום חפץ בו וממילא לא שכחתי את מה שעשה לי לפני שנים שחייב על כך גזר דין מוות".

הנמשל: באמת עם ישראל היו צריכים לקבל כליה מיידית על שעברו על ג' עבירות חמורות שהם ב"יהרג ואל יעבור" אבל התורה היא שהגנה עליהם, הניגון היפה שעולה בבתי מדרשות ובתי כנסיות, של אבות ובנים זה הגן אליהם, אבל כשגם זה פסק כמו שכתוב "על עזבם את תורת" ומובא בחז"ל שלמדו תורה אבל הם לא בירכו בתורה תחילה! לא העריכו מספיק את התורה שלמדו, זה היה לימוד לשפה ולחוג - זה היה ניגון מזויף, הקב"ה לא רצה לשמוע כזה ניגון!!! נגזר הדין שיחרב בית המקדש....

לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דבריהם על דין תורה:

איש אחד בא לרצות את חבירו בערב יוה"כ וחבירו לא רצה להתפייס ולמחול לו, ואמר מן הדין איני צריך למחול לך שהוצאת עלי שם רע.

ור' זלמן מוואלאזין (אחיו של רב חיים מוואלאזין) היה עלם רך מאוד, ויאמר אל האיש אשר לא רצה להתפייס הלא ידעת מאמר חז"ל [ב"מ ל:]: לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דבריהם על דין תורה, ולכאורה יפלא הלא בספר יחזקאל מונה עבירות גדולות שעברו וא"כ איך יתכן לייחס חורבן ירושלים בעבור שלא עשו לפנים משורת הדין.

אבל העניין כך הוא באמת עברו ישראל עבירות גדולות אולם כל הזמן שהיו מעבירים על מידותיהם נגד חבריהם אז גם הוא ית"ש היה מעביר על כל פשעיהם כמאמר חז"ל (ר"ה יז). כל המעביר על מידותיו מעבירים לו על כל פשעיו שנאמר נושא עוון ועובר על פשע (מיכה ז יח) למי נושא עוון למי שעובר על פשע. אבל כשהעמידו דבריהם על דין תורה ולא עשו לפנים משורת הדין אז גם הוא ית"ש אמר הגיע העת להיפרע מכל חובתם ולא העביר על פשעיהם. וזהו שאמרו חז"ל לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו על דין תורה. כאשר שמע האיש הדברים יוצאים מפי העלם אמר אל האיש המפייסו הנני מוחל לך בלב שלם, ויפלו

שניהם על צוואר הילד ויחבקו וינשקו אותו ויאמרו ישמח האב ותגל האם בפרי בטן כזה.
(ספר תולדות אדם עמ' 27-28)

אהבת חינם:

- מוצאי תשעה באב בישיבת בית הלל בבני ברק לפני תפילת ערבית ניגש אחד מהציבור אל הגאון רבי מרדכי מן זצ"ל ושאל האם יכול לגשת ולהתפלל ערבית לפני העמוד ולהתחיל בשיר המעלות כיון שהוא מתפלל נוסח ספרד? אמר לו הרב ישבנו יום ולילה על הארץ בגלל שנאת חינם ואתה שואל אותי כאלו שאלות, תתחיל משיר המעלות.
- סיפר הגאון הרב יעקב אליעזר שוורצמן שליט"א, ראש ישיבת לייקווד שבירושלים עיר הקודש, עובדא נפלאה מזקנו הגדול מרן רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל. פעם אחת בעת שעסק רבי איסר זלמן בחיבורו המפורסם "אבן האזל" על הרמב"ם בחלק 'מדע-אהבה', הגיע לבירור זמן קריאת שמע ותפילת שחרית. ולאחר שהעמיק בעיון ההלכה ובירורה המקיף כדרכו בקודש, העלה מסקנתו בדעת הרמב"ם שזמן קרי"ש ותפילה הנכון לכתחילה, הוא בעת נץ החמה דייקא כוותיקין, והתפילה שלא כוותיקין הרי היא בדיעבד גמור. (עיין מ"ש באבן האז"ל בפ"א מהל' קרי"ש הל' יא-יב). דרכו של ר' איסר זלמן היתה מאז ומתמיד להתפלל שחרית בבית הכנסת המרכזי שבשכונת "בתי ראנד" ('ראנד שול'), שם היו מתפללים שלא כוותיקין, אלא מאוחר יותר לאור מסקנתו המחודשת בדעת הרמב"ם, הוחלט בדעתו שיש מקום לחוש למעשה לשיטת הרמב"ם, ומן הראוי להחמיר להתפלל תפילת שחרית כוותיקין! ואכן קבע עם הבחור העוזר, תלמידו שהיה ישן בביתו ומסייע לרב ולרבנית בכל הנצרך להם, שלמחרת בבוקר יקומו בהשכמת הבוקר, כדי ללכת לתפילת שחרית כוותיקין. לפנות בוקר הקיץ הבחור בשעה היעודה, והנה רואה הוא שר' איסר זלמן כבר קם מזמן, והוא מתהלך בביתו אנה ואנה, כחושב ומתחבט בענין קשה וסבוך. הבחור הזדרז והכין עצמו ליציאה לדרך, וכשראה שהראש ישיבה מתעכב, ניגש אליו ביראת הכבוד והעיר לו בעדינות שהשעה מתאחרת, ואם נמתין עוד הרי נפסיד את המנין של וותיקין! לפליאתו, ענה לו ר' איסר זלמן בגאונות ישרות מידותיו המתוקנות: "התבוננתי היטב בדבר, והגעתי למסקנא שלא להתפלל בנץ!" - ופירש טעמו: הנה בבית הכנסת שבבתי ראנד שם אני מתפלל בקביעות זה רבות בשנים, יש מנין קבוע של יהודים טובים מן השכונה, שהתרגלו במשך השנים בכמה דקות הספורות שלאחר התפילה, תוך כדי קיפול הטלית והתפילין, שמברכים איש את רעהו בברכת "צפרא טבא!", ודורשים ומתעניינים איש בשלום רעהו, כאשר מצוי בבתי כנסיות של מניינים הקבועים בכל יום והנה ערכת חשבון נפשי, שישנם שם כמה יהודים שנהנים מאוד כשהראש ישיבה שואל בשלומם ומתעניין בטובתם, וקשורים עמי בעבותות אהבה בקורות חייהם

וענייני מלאכתם וכיוצא, והשיחה פורתא הזו שלאחר שחרית נוסכת בהם כח ועידוד רב! - ועתה אם אפסיק להתפלל שם, אגרום להם חלישות הדעת, ואגזול מהם את החיזוק וההנאה הזו שיש להם בפתיחת יומם... עדיף לי אפוא - סיים ר' איסר זלמן - לוותר על לכתחילה של הרמב"ם, העיקר שלא לגרום צער ואכזבה וחלישות הדעת לאיש ישראל!!! צא ולמד, עד היכן מגעת עדינות נפשם, ומידותיהם הטובות והמושלמות של גדולי ישראל!!!

קמצא ובר קמצא:

כתוב בגיטין נה: אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים. המהרש"א כותב שזה היה אב וכן. מה אשם קמצא שלא הוזמן לסעודה? אלא האבא אחראי על החינוך. וכן שמעתי כיון שעשה חשבונות אם להגיע או לא ובסוף לא בא, אם באמת היה אוהבו היה צריך לבוא אפילו ללא הזמנה.

משמעות בית המקדש:

הח"ח היה אומר אם היו יודעים מה המשמעות של בית המקדש כל השפע הרוחני וכן הגשמי היו שמים כולם כל כך כח תפילותיהם בברכה הזאת של בנין ירושלים ולא בחננו או בברכת השנים.

פיקוח נפש:

המגיד מדובנא הגיע פעם אחת ללבוב ובקשו ממנו לדרוש אמרו שגם במרא דאתרא הגאון רבי יעקב אורנשטיין בעל הישועות יעקב רוצה לבוא לשמוע, המגיד אמר עדיף שהוא והזקנים לא יגיעו ונימק דבריו שיש חשש של פיקוח נפש, אבל כמוכן שהם היו סקרנים לשמוע והגיעו, ובאמצע הדרשה התחילו כולם לבכות אבל בכיות בכיות!!! ובאמת המרא דאתרא הגיע לכלל סכנה מרוב צער ובכי, כך היו יהודים של פעם.

תשעה באב יום אחד:

בפורים באו כמה שיכורים לרב בטענה: "למה פורים רק יום אחד ולא כמו ראש השנה שני ימים וכמו פסח שבעה ימים או כמו סוכות שמונה ימים?" אחד השיכורים התחיל לצעוק "הרי פורים זה תקנת חכמים אז שהרב ישנה את פורים לשבוע! והאחר צעק לשבועיים! והתחילו להשתולל ולדפוק על השולחן, לבסוף אמר הרב בסדר אני מסכים להוסיף ימים לפורים אבל זה כנגד זה עשה ה' ואם אני מוסיף יום אחד לפורים אני צריך גם להוסיף יום לתשעה באב כנגדו, התייעצו השיכורים בניהם והסכימו שלא כדאי.

להיות תלמיד חכם:

כתוב בהלכה שראוי לת"ח לבכות על החורבן. שואל החידושי הרי"ם: ומאדם רגיל אין דרישה לבכות על החורבן? לא, הוא צריך לבכות על החורבן של עצמו שהוא לא ת"ח.

כל הנשמה תהלל י-ה:

אמר רבי ירמיה בן אלעזר מיום שחרב בית המקדש דיו לעולם שישתמש בשתי אותיות שנאמר "כל הנשמה תהלל יה הללויה" (תהילים קנ ו) רש"י: כלומר כל הנשמה כולה דהיינו כלל בני האדם ראויים להשתמש בשם י-ה ומשמע שהשם בן ארבע אותיות והשם המפורש לא ניתנו לכל נשמה אלא לכהנים במקדש בלבד.

אבל ר"ח פירש: "הנשמה" מלשון שממה, והפירוש הוא כך: כל עוד העולם שמם מבית המקדש ראוי להלל ה' רק בשם י-ה שאין השם שלם. {עירובין יח:}

אתה כלום!

סיפר הרב וולרשטיין על אבא שנכנס אליו למשרד. לאבא היו בעיות עם בן שעזב את הדרך מחוצף בן 15 חושב שידוע הכל. הביאו את שניהם במטרה כביכול לסדר לבן עבודה אבל באמת המטרה הייתה לחבר בין הבן לאבא. האבא פנה לרב: "הרב אולי תוכל לדבר קצת עם הבן שלי, כבר ויתרתי על היחסים של אב ובן היחסים הללו כבר נגמרו מזמן אף פעם הוא לא יכבד אותי כמו אבא, אני לא מצפה לכיבוד הורים..." והילד יושב שם ושומע. "אני רק רוצה יחסים כמו שיש לו עם החברים שלו לפחות שיתייחס אלי כמו לחברים שלו, מתי שהם קוראים לך אתה קופץ, מתי שרוצים שתבוא אתה בא, מתי שהם עושים משהו לא טוב אתה סולח להם, אתה מבין אותם, לי אתה לא סולח, לא מבין, לא נותן זמן, אז עזוב אני לא אבא, אני רוצה להיות חבר שלך". הילד מסתובב לאביו ואומר "איך אתה יכול להיות חבר שלי אתה לא חבר שלי, למה שאני אתייחס אליך כמו חבר שלי?" אז האבא שואל בעצב: "אם אני לא אבא שלך ואני לא חבר שלך אז מה אני???" משיב הבן בעזות: "אתה כלום!! אתה אפס!!". אומר הרב: "בחיים לא ראיתי כאב בעיניים של אבא כמו שראיתי באותו פגישה. ממשיך הרב לספר: לפני שבועיים ישבתי בקינות, ובכיתי, "על אלה אני בוכיה עיני עיני ירדה מים פי רחוק ממני מנחם משיב נפשי הו בני שוממים פי גבר אויב" (איכה א טז) תוך כדי הפסוק הזה, אני רואה שני בחורים שיושבים על הרצפה בבית כנסת וכל הזמן של הקינות רק שולחים SMS אחד לשני... הרגשתי שהם כביכול אומרים "ה' אתה כלום בשבילי!!! אתה אפילו לא על הצג של הפלאפון שלי! ואם זה כאב לאותו הורה לשומע דברים כאלה מבנו כמה זה כאב לה' באותו לילה במקום להיות איתו הם היו במקומות אחרים.

גיד הנשה:

"על פן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף היד עד היום הזה פי נגע בכף ידך יעקב בגיד הנשה" (בראשית לב לג) ומדרש פליאה כתוב על פסוק זה לרבות תשעה באב הגאון רבי ראבון תימצטית זצ"ל מחכמי מרוקו ביאר זאת כך בספרו מחנה ראובן: לשון

הפלא יובן על פי מה שאמרו שבמילה גיד יש סמך מן התורה לארבע הצומות שהם מדרבנן ג' – צום גדליה שחל בג' תשרי, י' עשרה בטבת אותיות י+ג' ביחד רומזים לתענית שחל בי"ג אדר (תענית אסתר) המילה גיד כולה בגמטריא י"ז רומזת לי"ז בתמוז. אך מה עם צום תשעה באב? על זה אומר המדרש על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה לרבות תשעה באב שהרי המילה את בכל התורה באה לרבות וא"כ את גיד הנשה בא לרבות תשעה באב ומה גם שא"ת בראשי תיבות הוא תשעה באב. ובש"ך על התורה כתב את גיד הנשה גימטריא תשעה באב. ואולי ניתן להסביר שגיד הנשה הוא הגורם לתשעה באב.

שכינתא בגלותא:

בחתונה של ביתה ראו את האמא בוכה, למה את לא שמחה? בטח אני שמחה, אבל אבא איננו, כנ"ל צריך לשמוח ויחד עם זאת לבכות שה' איננו – שכינתא בגלותא. (לקח טוב, חיים של תורה – בין המצרים)

"נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה עד ה'" (איכה ג מ)

מה הקשר של משפט זה באמצע איכה שמקונו, הרי זה פסוק של תשובה, אלא שמעתי תירוץ יפה שבאמת גם זה בכלל הקינה. פעם שמע אחד הגדולים שיש איזה בחור שרוצה לעזוב בכדי ללמוד חכמות חיצוניות, שאל אותו למה? אמר הרי כתוב "נחפשה דרכינו ונחקרה" קודם צריך לחפש ולחקור ואז נשוב עד ה', אמר לו עכשו הבנתי למה זה בקינות של ירמיהו, כנראה שכך ג"כ טענו, ולכן על העניין הזה מקונו הנביא.

"עולליה הלוכו שבי לפני צר ויצא מן בת [מבת] ציון כל הדרה" (א ד-ה)

מדרש איכה (א לב) כיון שגלו גלתה שכינה עמהם, שנאמר "ויצא מבת ציון כל הדרה", הרי שההדר של ארץ ישראל הם התינוקות של בית רבן. (ראש ישיבת תורה ודעת)

"אלי ציון ועריה, פמו אשה בציריה, וכבתולה חגורת שק, על בעל נעוריה" (קינות)

מה הקשר בין הכאב והצער שיש לאישה בציריה לבין מי שמתאבלת על בעל נעוריה? וכי איך אפשר לשלב בין שניהם ולהתאבל כדוגמתם על ציון וירושלים? אלא אישה בציריה העומדת ללדת סובלת רק כאב פיזי – גופני ואין לה מאומה מהכאב הנפשי, שכן אדרבה בעוד מספר דקות היא תזכה לחבוק את הצאצא שלה, וליהנות ממנו הנאת עולם. בניגוד גמור לסוג הצער הפיזי שלה, הרי אישה המתאבלת על בעל נעוריה הסובלת רק מכאב נפשי נורא ואיום, ואין לה מאומה מהכאב הפיזי. וזה מה שאנחנו נדרשים לעשות באבלנו על בית המקדש, להצטער ולכאוב גם בכאב פיזי הכי גדול שיש, וגם בכאב נפשי כשתי הדוגמאות הנ"ל. (רבי ברוך דב פוברסקי, לחנך בשמחה עמ' רכא)